

CURRENT STATE OF INTERACTION OF PRE-TRIAL INVESTIGATION BODIES WITH OPERATIONAL UNITS OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE IN COMBATING DRUG TRAFFICKING

Vozian Vitaliy,

Odesa State University of Internal Affairs, Odesa, Ukraine

e-mail: voziyn_vitaliy@ukr.net

Abstract: The article is devoted to the investigation of the peculiarities of interaction of investigators with the operational units of the National Police during the investigation of criminal offenses in the field of drug trafficking. The content and essence of interaction, its main forms are determined. It is stated that the procedural form of interaction is carried out in accordance with the provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine, and organizational in accordance with the interagency and departmental normative acts of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. The main directions of the interaction of investigators with the operational units of the National Police during pre-trial investigation of criminal offenses in the field of drug trafficking are determined.

Keywords: pre-trial investigation bodies, operational units, drug trafficking, criminal proceedings, interaction, procedural form of interaction, organizational form of interaction, investigative-operational group, investigator's task, investigative (investigative) action.

Актуальність. В сучасних умовах протидії злочинності в Україні незаконний обіг наркотичних засобів набуває загрозливих масштабів та має виражений організований характер. Ситуація характеризується появою на ринку різних за психоактивною дією видів наркотичних засобів та психотропних речовин, розгалуженням злочинного наркобізнесу, що містить у собі шкоду для здоров'я населення країни та виступає одним із головних чинників загострення криміногенної обстановки в цілому. Ефективно протистояти зазначеним викликам можна лише за умови тактично і методично правильного налагодженого співробітництва та організації взаємодії між слідчими та оперативними підрозділами Національної поліції, які в теорії висвітлені недостатньо, що обумовлює актуальність їхньої наукової розробки.

Постановка проблеми. Метою даної статті є визначення сучасного стану та особливостей взаємодії органів досудового розслідування з оперативними підрозділами Національної поліції України у протидії незаконному обігу наркотичних засобів.

Стан дослідження. Окремим аспектам взаємодії під час виявлення та розслідування злочинів, у тому числі в сфері незаконного обігу наркотичних засобів, приділено увагу у працях К.В. Антонова, В.П. Бахіна, В.Д. Берназа, М.П. Водька, А.Ф. Волобуєва, А.М. Волощука, Е.О. Дідоренка, А.В. Іщенко, Д.Й. Никифорчука, М.А. Погорельського, О.П. Снігерьова, В.Є. Тарасенка, В.Ю. Шепітька та інших вчених. Водночас, слід відзначити, що на сьогодні, в умовах чинного КПК України, існують певні особливості взаємодії слідчих з оперативними підрозділами під час розслідування наркозлочинів, які потребують окремої уваги та подальшого дослідження.

Виклад основного матеріалу. В юридичній літературі взаємодія розглядається як узгоджена діяльність слідчого, оперативного уповноваженого, спеціаліста та експерта, спрямована на вирішення завдань виявлення, розкриття, розслідування злочинів та запобігання їм [7, 8]. Як правило, автори виділяють процесуальні та організаційні форми взаємодії [7, 8, 9]. Вважається, що процесуальна взаємодія регламентується кримінальним процесуальним законом, а організаційна – відомчими нормативними актами. Форма взаємодії, як спосіб організації, включає в себе комплекс способів та прийомів взаємодії, систему зв'язків і правовідносин взаємодіючих суб'єктів.

Розглядаючи особливості взаємодії у протидії незаконного обігу наркотиків, слід відзначити, що вона, як правило, починається з передачі слідчому матеріалів оперативно-розшукової діяльності. Відповідно до положень КПК України, матеріали, зібрані оперативними підрозділами згідно вимог закону «Про оперативно-розшукову діяльність», є документами та можуть використовуватися у кримінальному провадженні у якості доказів [2, ч. 2 ст. 99]. Відомчі нормативні акти [5, розд. 3] регламентують можливість ознайомлення слідчого з оперативними матеріалами з метою їхньої оцінки. У разі необхідності створюється слідчо-оперативна група з залученням до її складу досвідчених слідчих і оперативних працівників. Під час спільної діяльності вирішується питання щодо реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності, внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, а також можливості використання отриманих фактичних даних у кримінальному провадженні.

У плані заходів з реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності з виявлення фактів збуту наркотичних засобів повинні бути передбачені:

- 1) місце і час проведення оперативної закупки;

- 2) задіяні сили та засоби для фіксації оперативної закупки, у тому числі за допомогою відеозапису;
- 3) розподіл дій залучених працівників поліції;
- 4) інші послідовні дії працівників оперативних підрозділів (з урахуванням специфіки злочину). [5, розд. 11]

При направленні до органів досудового розслідування матеріалів за результатами проведення оперативно-розшукових заходів одночасно надається інформація про проведені оперативними підрозділами заходи з розшуку майна і коштів, на які може бути накладено арешт, та їх місцезнаходження [5, розд. 11 п. 2].

Після початку досудового розслідування, взаємодія слідчих з іншими підрозділами поліції здійснюється в межах кримінальних проваджень. Слідчий у кожному кримінальному провадженні про незаконний збут наркотичних засобів проводить всі можливі та необхідні слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії, спрямовані на повне, всебічне та неупереджене документування джерел отримання наркотичних засобів, використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, а не лише факту збуту наркотичних засобів; виключно за результатами отримання доказів, які свідчать про збут наркотичних засобів, за наявності для цього належних підстав ініціює питання про проведення контролю за вчиненням злочину у формі оперативної закупки [5, розд. 11 п. 7].

Згідно з чинним КПК слідчий органу досудового розслідування уповноважений доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам [2, ч. 3 ст. 40]. Вони є обов'язковими для виконання і надсилаються начальнику оперативного підрозділу у письмовій формі, де повинні бути чітко сформульовані питання, які належить з'ясувати, і викладена інформація, необхідна для виконання доручення [2, ст. 41]. Керівник оперативного підрозділу, що отримав доручення, за погодженням зі слідчим, що надав доручення, зобов'язаний в найкоротший строк організувати виконання зазначеного доручення [2, ч. 6 ст. 232]. Під час виконання доручень слідчого працівник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого. [2, ч. 2 ст. 41 КПК].

Працівників інших підрозділів також можуть приймати безпосередню участь при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій. Найчастіше слідчий їх залучає при реагуванні на заяви і повідомлення про кримінальні правопорушення у сфері незаконного обігу наркотиків до проведення таких слідчих (розшукових) дій, як огляд місцевості, приміщення, речей, документів (ст. 237 КПК), а також до проведення опитування громадян, які проживають неподалік від місця події, обстеження прилеглої території, для виявлення осіб, причетних до вчинення наркозлочинів, свідків, потерпілих тощо. Їхня допомога може бути використана під час проведення обшуку (ст. 234 КПК) з метою забезпечення сприятливих умов для його проведення та забезпечення безпеки учасників обшуку, при затримання особи, яка збуває наркотики, без ухвали слідчого судді, суду (ст. 207, 208 КПК) та тимчасовому вилученні майна (ст. 167, 168 КПК), а також при проведенні слідчого експерименту (ст. 240 КПК), коли потрібна допомога у відтворенні обстановки певної події та інших випадках.

Слідчий при проведенні огляду місця події або обшуку під час досудового розслідування кримінального правопорушення, пов'язаного з незаконним обігом наркотичних засобів, самостійно чи за його дорученням спеціаліст в установленому КПК України порядку застосовує відеофіксацію цих слідчих (розшукових) дій та складає плани-схеми, а також вилучає необхідні речі, предмети та документи; [5, розд. 11 п. 3]. Участь працівників інших підрозділів засвідчується відповідним записом у протоколі слідчої (розшукової) дії.

У кримінальному провадженні про незаконний обіг наркотичних засобів упродовж доби після вилучення наркотичних засобів слідчий виносить постанову про призначення експертизи та направляє її з відповідними додатками для виконання до державної спеціалізованої установи, що здійснює судово-експертну діяльність, та забезпечує направлення до експертної установи матеріалів, необхідних для проведення судової експертизи. За необхідності порушує клопотання перед керівником експертної установи про вжиття заходів щодо невідкладного проведення судової експертизи та отримання відповідного висновку; [5, розд. 11 п. 8].

Взаємодія має місце і після зупинення досудового розслідування, якщо потрібно встановити місце знаходження підозрюваної особи. У разі коли підозрюваний у вчиненні наркозлочинів переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності і його місцезнаходження невідоме, то досудове розслідування може бути зупинене, а слідчий оголошує його розшук [2, ч. 2 ст. 280]. Про оголошення розшуку виноситься окрема постанова, а здійснення розшуку підозрюваного доручається оперативним підрозділам [2, ч. 2 ст. 281].

Варто звернути увагу на те, що взаємодія між слідчим і оперативними підрозділами може бути не лише на стадії досудового розслідування, але й на стадії судового розгляду матеріалів кримінальних проваджень за фактами наркозлочинів. Так, з метою перевірки та уточнення фактичних даних, отриманих в ході судового розгляду, суд має право доручити органу, що проводив розслідування, виконати певні слідчі (розшукові) у т.ч. негласні слідчі (розшукові) дії [2, ч. 3, ст. 333]. Окрім цього, за дорученням начальника слідчого підрозділу, до якого надійшла ухвала суду про оголошення розшуку обвинуваченого [2, ст. 335], для організації виконання, в установленому законодавством порядку працівник оперативного

підрозділу заводить відповідну оперативно-розшукову справу та здійснює розшукові заходи з метою встановлення місцеперебування обвинуваченого.

Що стосується організаційної форми взаємодії слідчого з іншими підрозділами у протидії незаконному обігу наркотиків, то вона є похідною від процесуальної та нерозривно пов'язана з нею. Регламентація напрацьованих практикою організаційних форм взаємодії під час розкриття та розслідування злочинів, не передбачених процесуальним законодавством, набула свій розвиток у різних відомчих нормативно-правових актах. Зокрема, згідно Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні [5, п. 1], основним завданням взаємодії є попередження, виявлення і розслідування кримінальних правопорушень, притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, що їх учинили, відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди, відновлення порушених прав та інтересів громадян і юридичних осіб. У цьому нормативно-правовому акті сформульовані основні напрями взаємодії слідчого й оперативного співробітника, які характерні для розслідування наркозлочинів.

Аналіз відомчих нормативних актів дозволяє до організаційних форм взаємодії віднести спільну роботу у складі слідчо-оперативної групи (СОГ). Керівник органу досудового розслідування з метою забезпечення всебічного, повного і неупередженого розслідування кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів ініціює перед керівником територіального органу, підрозділу поліції питання щодо створення СОГ, до складу якої включаються працівники органу досудового розслідування та оперативних підрозділів, які мають досвід розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії (у разі вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів - одночасно із внесенням інформації до ЄРДР, а в кримінальних провадженнях про злочини невеликої та середньої тяжкості - за необхідності), погоджує створення СОГ [5, розд. 11 п. 4]. В свою чергу, керівник оперативного підрозділу, оперативний працівник якого включений до складу СОГ або за матеріалами якого розпочато кримінальне провадження, забезпечує взаємодію з органом досудового розслідування Національної поліції України, який здійснює розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів [5, розд. 11 п. 6].

Взаємодія у складі СОГ полягає у представленні один одному інформації у сфері незаконного обігу наркотиків, отриманої в процесі пошукових і слідчих дій, яка представляє взаємний інтерес. Передача такої інформації може здійснюватися як в усній, так і в письмовій формі. Це дозволяє погоджувати, координувати сумісні дії згідно з отриманою інформацією, та спрямовувати зусилля на з'ясування тих обставин, що підлягають дослідженню в межах кримінального провадження [5, п. 4, 5]. Ознайомлення слідчого з отриманими даними допомагає йому краще уявити картину злочину, глибше з'ясувати механізм злочинних дій у сфері незаконного обігу наркотиків, точніше визначити роль кожного співучасника і намітити найбільш раціональні шляхи розслідування.

Окрім цього, у складі СОГ можуть бути проведені спільні розшукові дії та заходи як під час досудового слідства, так і судового розгляду матеріалів кримінальних проваджень. Взаємодія у цій формі, як правило, проявляється у проведенні відповідних дій, заходів, тактичних комбінацій, що спрямовані на розкриття злочинів, розшук підозрюваних, нейтралізацію протидії досудовому розслідуванню та відправленню правосуддя, забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, забезпеченню відшкодування заподіяної злочином матеріальної шкоди і можливої конфіскації майна тощо.

Керівник органу досудового розслідування повинен щомісяця розглядати на оперативних нарадах за участю керівника територіального органу, підрозділу поліції та керівників його структурних підрозділів результати роботи з виявлення осіб, які вчинили кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, а стан досудового розслідування в кримінальних провадженнях про тяжкі та особливо тяжкі злочини цієї категорії, які викликали суспільний резонанс, - щотижня [5, розд. 11 п. 4].

Висновки. Взаємодія органів досудового розслідування з оперативними підрозділами Національної поліції України у сфері незаконного обігу наркотиків являє собою узгоджену за часом, місцем і метою спільну діяльність, що здійснюється у відповідності до кримінального процесуального законодавства, підзаконних та відомчих нормативних актів та передбачає:

- виконання оперативними підрозділами слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій за дорученням слідчого, прокурора з метою повного, всебічного та об'єктивного розслідування кримінального правопорушення, а також встановлення місця знаходження підозрюваних осіб, щодо яких оголошений розшук;
- передача слідчому матеріалів оперативно-розшукової діяльності за фактами кримінальних правопорушень з метою початку досудового розслідування, використання їх як доказів у кримінальному провадженні;
- участь працівників оперативних підрозділів поліції у проведенні слідчим окремих слідчих (розшукових) дій на початку досудового розслідування (під час реагування на заяви і повідомлення про кримінальні правопорушення) та на наступному етапі розслідування;
- виконання ухвал суду про проведення слідчих (розшукових) дій з метою встановлення обставин або перевірки обставин, які мають істотне значення для кримінального провадження, а також про розшук обвинуваченого, який ухилився від суду;

- представленні один одному інформації у сфері незаконного обігу наркотиків, отриманої в процесі пошукових і слідчих дій, яка представляє взаємний інтерес, нейтралізація протидії досудовому розслідуванню та відправленню правосуддя та забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства.

Reference:

1. *Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r.* [The Constitution of Ukraine of June 28, 1996]. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua> (data zvernennia: 05.08.2019). (In Ukrainian)
2. *Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy vid 13 kvitnia 2012 r.* [The Criminal Procedure Code of Ukraine dated April 13, 2012]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (data zvernennia: 05.08.2019). (In Ukrainian)
3. *Pro Natsionalnu politsiiu: Zakon Ukrainy vid 02 lypnia 2015 r.* [About the National Police: Law of Ukraine dated July 02, 2015]. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua> (data zvernennia: 05.08.2019). (In Ukrainian)
4. *Pro operatyvno-rozshukovu diialnist: Zakon Ukrainy vid 18 liutoho 1992 r.* [On search-and-search activity: Law of Ukraine of February 18, 1992]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (data zvernennia: 05.09.2019). (In Ukrainian)
5. *Pro zatverdzhennia Instruksii z orhanizatsii vzaïemodii orhaniv dosudovoho rozsliduvannia z inshymy orhanamy ta pidrozdilamy Natsionalnoi politsii Ukrainy v zapobihanni kryminalnym pravoporushenniam, yikh vyïavlenni ta rozsliduvanni: nakaz MVS Ukrainy № 575 vid 07 serpnia 2017 r.* [On Approval of the Instruction on Organization of Interaction of Pre-trial Investigation Bodies with Other Bodies and Subdivisions of the National Police of Ukraine in Prevention, Detection and Investigation: Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine No. 575 of August 7, 2017]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (data zvernennia: 05.08.2019). (In Ukrainian)
6. *Pro orhanizatsiiu diïalnosti orhaniv dosudovoho rozsliduvannia Natsionalnoi politsii Ukrainy: nakaz MVS Ukrainy № 570 vid 06 lypnia 2017 r.* [On the organization of the activities of the pre-trial investigation bodies of the National Police of Ukraine: Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine No. 570 of 06 July 2017]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (data zvernennia: 05.08.2019). (In Ukrainian)
7. Tarasenko V.Ie., Holovin D.V., Polishchuk O.V. (2017) *Vzaïemodiia orhaniv dosudovoho rozsliduvannia z inshymy orhanamy i pidrozdilamy Natsionalnoi politsii Ukrainy v zapobihanni, vyïavlenni ta rozsliduvanni zlochyniv: navchalnyi posibnyk* [Interaction of pre-trial investigation bodies with other bodies and units of the National Police of Ukraine in crime prevention, detection and investigation: a textbook]. Odesa: ODUVS, 2017. 104 p. (In Ukrainian)
8. Tarasenko V.Ie., Polishchuk O.V. (2017) *Orhanizatsiia vzaïemodii orhaniv dosudovoho rozsliduvannia ta operatyvnykh pidrozdiliv pry provedenni nehlasykh slidchykh (rozshukovykh) diï v mezhakh kryminalnykh provadzhen: metod. rek.* [Organization of interaction between pre-trial investigation bodies and operational units in conducting unspoken investigative (investigative) actions within criminal proceedings: a method. rivers.] Odesa: ODUVS, 2017. 78 p. (In Ukrainian)
9. Tarasenko V.Ie., Tarasenko R.V. (2018) *Pravovi zasady diïalnosti kryminalnoi politsii v interesakh kryminalnoho sudochynstva : monohrafiia* [Legal principles of criminal police activity in the interests of criminal justice: a monograph]. Odesa, 2018. 240 p. (In Ukrainian)

Современное состояние взаимодействия органов досудебного расследования с оперативными подразделениями Национальной полиции Украины в противодействии незаконному обороту наркотических средств

Возиян Виталий Анатольевич, e-mail: voziyn_vitaliy@ukr.net

Одесский государственный университет внутренних дел. Одесса, Украина.

Аннотация: статья посвящена исследованию особенностей взаимодействия следователей с оперативными подразделениями Национальной полиции Украины при расследовании уголовных правонарушений в сфере незаконного оборота наркотиков. Определяется содержание, сущность взаимодействия и его основные формы. Подчеркивается, что процессуальная форма взаимодействия осуществляется в соответствии с нормами Уголовного процессуального кодекса Украины, а организационная соответственно с нормами межведомственных и ведомственных нормативных актов МВД Украины. Определяются основные направления взаимодействия следователей с оперативными подразделениями Национальной полиции во время досудебного расследования уголовных правонарушений в сфере незаконного оборота наркотических средств.

Ключевые слова: органы досудебного расследования, уголовное производство, взаимодействие, процессуальная форма взаимодействия, организационная форма взаимодействия, следственно-оперативная группа, поручение следователя, следственное (розыскное) действие.